OSNOVNI ASPEKTI SECESIJE U SLUČAJU CRNE GORE

Ključne riječi:

Crna Gora; secesija; samoopredjeljenje; država; ustav; legalitet; legitimitet.

Autor:

Mr Helena Krnetić je student doktorskih studija na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Banjoj Luci.

Korespondencija:

helen.krnetic@yahoo.com

Oblast:

Politička teorija

DOI:

10.5937/politeia0-21934

Datum prijema članka:

24.05.2019.

Datum prihvatanja članka za objavljivanje:

21.06.2019.

Sažetak

U ovoj analizi pokušaćemo da sagledamo relevantne aspekte slučaja nezavisnosti Crne Gore, istorijske pretpostavke, relevantne političke faktore, sa naročitim naglaskom na analizu godine u kojoj se održao referendum. Secesija Crne Gore predstavljala je završni čin njenog statusa u okviru jugoslovenske države. Protivvrječnost prisajedinjena Crne Gore Srbiji odlukama Podgoričke skupštine iz 1918. godine imala je za posljedicu nastanak secesionističkog pokreta u Crnoj Gori. Narod Crne Gore, građani na različite načine iskazivali su svoje pravo samoopredjeljenja, jer jedan dio se opredjeljivao za ujedinjenje sa Srbijom, a drugi za uspostavljanje Crne Gore kao nezavisne države. Secesionistički pokret izraz je negativnog samoopredjeljenja dijela građana Crne Gore prema državnom jedinstvu sa Srbijom. Cilj nam je da u ovom radu spoznamo osnovne elemente koji su uticali na secesiju Crne Gore, posebno u aspektima legitimiteta i legaliteta. Slučaj secesije Crne Gore kao predmet analize specifičan je zbog toga što je ona ranije bila samostalna država, sa priznatim međunarodnim subjektivitetom. Politička i naučna dilema jeste u tome što se ovaj problem može posmatrati u nekoliko paradigmi. Jedno je polazište da se Crna Gora ujedinila kao država sa državom Srbijom; drugo je da se narod Crne Gore opredijelio svojom slobodnom voljom da živi u zajedničkoj državi Srbiji; i treće da je država Srbija prisajedinila Crnu Goru ne uvažavajući njen ustavno-pravni poredak.

1. UVOD

U ovom radu analiziraćemo slučaj secesionizma u Crnoj Gori. Kao prvi korak pokušaćemo da hronološki izložimo dokumente i događaje koji su uticali na državni status Crne Gore u različitim istorijskim epohama i državnim formama. Na početku rada ukazujemo na međunarodno priznanje i ustavno uređenje Crne Gore. Nakon toga pažnju smo posvetili događajima i aktu Podgoričke skupštine i ujedinjenju sa Srbijom. Takođe, zanimljiv je državni status Crne Gore u Kraljevini Jugoslaviji i reorganizacija države u banovine. Ključni događaji koji su uticali na povratak državnosti Crne Gore bila je pobjeda partizanskog pokreta i Komunističke partije Jugoslavije u građanskom ratu kada je Crna Gora uspostavljena kao jedna od šest federalnih jedinica. Raspad Sovjetskog saveza i raspad Jugoslavije doveli su do stvaranja nove Savezne republike Jugoslavije u kojoj je Crna Gora pored Srbije bila jedna od dvije federalne jedinice. U analizi takođe ukazujemo na transformaciju ove federacije u konfederaciju pod nazivom Državna zajednica Srbija i Crna Gora, a nakon toga došlo je do uspostavljanja samostalne i nezavisne Crne Gore.

Fenomen secesionizma predstavlja važno pitanje političke teorije i prakse, i dovodi državu u različite krize. U različitim modelima i teorijama secesionizma osnovno pitanje i prakse i teorije jeste: Ko je u pravu? Da li država ima više prava da štiti svoj suverenitet i teritorijalni integritet ili secesionistička manjina i narod imaju pravo na samoopredjeljenje da se odvoje od postojeće države. Secesionistički subjekti mogu biti narodni pokreti, federalne jedinice, regije, vojne formacije, legalna rukovodstva državne vlasti itd. U realitetu svakog secesionizma postoje specifičnosti u aspektima: realne moći, međunarodne podrške, ustavnog uporišta,

podrške naroda, načina i oblika ostvarivanja secesionizma. Osnovne karakterističnosti secesije Crne Gore jesu sljedeće: (a) činjenica da je ova zemlja imala status samostalne i nezavisne države, a zatim je sticajem istorijskih okolnosti taj status izgubila. Promjenom istorijskih okolnosti krajem XX i početkom XXI vijeka stvorene su mogućnosti da Crna Gora iznova postane nezavisna i samostalna država priznata kao međunarodni subjekt, pozivanjem na svoj raniji status države; (b) postojanje ustavne klauzule o samostalnosti; (c) saglasnost druge federalne jedinice. Kombinacija ovih elemenata omogućila je Crnoj Gori da relativno bez teškoća ostvari samostalnost.

1.1. TEORIJSKI OKVIR

Kao osnovni teorijski okvir za razumijevanje pojma secesije u ovom radu uzećemo dvije premise. One proizlaze kao odgovori na dva ključna pitanja secesionizma – takozvana pitanja: „Ko“ i „Kada“ (Bear, 2000). „Ko“ – pitanje odnosi se na pitanje ko je subjekt secesije – da li je to federalna jedinica, narod (nacija), regija, itd. „Kada“ – pitanje odnosi se na to pod kojim okolnostima je secesija opravdana i kada može biti priznata kao pravno validan akt. Da li su za uspjeh secesionističkog zahtjeva neophodni određeni kulturni, istorijski, etnički, ekonomski itd. elementi; i ako jesu koji su to? S obzirom na to da je Crna Gora bila federalna jedinica u državnoj zajednici koja je bila konfederalnog tipa, to pokazuje da je realizacija secesionističkog zahtjeva olakšana ako je entitet koji se želi odvojiti već konstituisan kao politički subjekt. I to, razumije se, ne iznenađuje. Ali, slučaj Crne Gore naročito je ilustrativan za odgovor na drugo pitanje. Naime, ključni aspekt i specifičnost nezavisnosti Crne Gore jeste to što je u Ustavnoj

povelji Državne zajednice postojala klauzula o secesiji. Time se daje jedna empirijska potvrda za teorijski stav da je unilateralna secesija neprihvatljiva, i da je nužan uslov za legitimitet secesije postojanje saglasnosti druge strane, tj. ostatka države (Savanović, 2019: 150–151). Osnovna namjera ovog rada jeste da komparativno-istorijskom metodom pokaže kako je uspjeh Crne Gore u ostvarivanju samostalnosti rezultat toga što su oba glavna problema secesionizma („Ko“ i „Kada“) bila razriješena na teorijski adekvatan način: postojala je saglasnost Beograda, formalno iskazana kroz klauzulu o secesiji u Ustavnoj povelji SCG; Crna Gora je imala i istorijske korijene svoje državnosti; Crnogorci su i nacionalno definisana zajednica, te je CG imala jasno definisanu teritoriju, pa nisu postojali nerazriješeni teritorijalni problemi sa Srbijom.

2. METODOLOGIJA

Osnovni metodološki pristup u ovoj analizi jeste istorijski sa fokusom na konstitutivna dokumenta. Ovakav je pristup neophodan jer subjekt secesionizma nastoji da donese konstitutivna dokumenta što više utemeljena na domaćem ustavnom i na međunarodnom pravu, te da ti dokumenti reflektuju istorijski i kulturni background zemlje. Drugi metodološki pristup bio je uporedni, jer postoje različita konstitutivna dokumenta koja su donesena od istog subjekta, a međusobno su isključujuća. Cilj ove analize jeste da spoznamo osnovne elemente i procese: Zbog čega je Crna Gora izgubila državnost? Kakvu je državnost imala u državi SHS? Kakvu u državi Jugoslaviji? Kakvu u državi SRJ i Državnoj zajednici Srbije i Crna Gore, i na koji način je iznova povratila državnost i postala samostalna država priznata kao međunarodni subjekt? Predmet naše analize jesu konsti-

tutivni akti koji su imali ključni uticaj u navedenim procesima.

2.1. PREGLED LITERATURE

Izvori koji ćemo koristiti u ovom radu mogu se klasifikovati u dvije grupacije. Prva su konstitutivni akti, kao što su: Ustav Knjaževine Crne Gore, tj. Nikoljdanski ustav (1905); Odluka Velike narodne skupštine srpskog naroda u Crnoj Gori (1918); Ustav Savezne Republike Jugoslavije (1992); Ustavna povelja Državne zajednice Srbija i Crna Gora (2003) itd. Ova grupa izvora opisuje ustavni i statusni razvoj Crne Gore. Drugu grupu čine naučni izvori koji su tretirali ovu problematiku, a koji su nam poslužili da formiramo osnovni teorijski pristup problemu kako smo ga formulisali kroz „ko“ i „kada“ pitanje. Između ostalih to su: Friedrich (1974), Buchanan (1991), Lehning (1998), Kreća, Avramov (2008), Savanović (2019). Naravno, ovo je samo jedna moguća selekcija literature, moguće su i druge, s obzirom na to da je literatura o secesiji enormno razvijena u novije vrijeme.

3. ISTORIJSKA GENEZA SAMOSTALNOSTI CRNE GORE

A. CRNA GORA KAO SAMOSTALNA DRŽAVA

Crna Gora je i ranije u istoriji, prije ulaska u Kraljevinu SHS, bila samostalna država. Berlinskim kongresom Crna Gora stekla je status međunarodno priznate države. U članu XXVI *Berlinskog ugovora (Treaty of Berlin, 1878)* navodi se da „Visoka Porta, kao i sve one Visoke strane ugovornice koje to do sada nisu učinile, priznaju nezavisnost Crne Gore“ (Mowat, 1915: 79-83). Ovim ugovorom Crna Gora proširila je svoju teritoriju, a ste-

kla je i potrebno međunarodno priznanje. Prvi ustav Crna Gora je dobila 1905. godine. Ovim dokumentom Knjaževina Crna Gora određena je kao ustavna monarhija. „Nikoljdanski ustav“ (Ustav Knjaževine Crne Gore, 1905) definisao je sve značajne elemente, za vladara Crne Gore Ustavom je postavljen knjaz Nikola Prvi Petrović – Njegoš. Što se tiče sistema vlasti, ovim dokumentom definisano je da zakonodavnu vlast vrši Narodna skupština (narodno predstavništvo) sa knjazom-gospodarom; ministre postavlja i razrješava knjaz-gospodar; sudsku vlast vrše sudovi podijeljeni na kapetanske sudove, oblasne sudove i Veliki sud (Ustav Knjaževine Crne Gore, 1905). Ova knjaževina funkcionisala je do 1910. godine, a onda je odredila svoje postojanje u formi Kraljevine Crne Gore. Nakon toga uslijedilo je ujedinjenje sa Srbijom. Podgorička skupština 1918. godine donijela je odluku prema kojoj je ukinuta država Crna Gora (Šuković, 2018). Kompletna njihova teritorija prisajedinjena je teritoriji Srbije. Velika narodna skupština donijela je sljedeće odluke: „1. da se Kralj Nikola I Petrović Njegoš i njegova dinastija zbaci sa crnogorskog prijestolja; 2. da se Crna Gora s bratskom Srbijom ujedini u jednu jedinu državu pod dinastijom Karađorđevića, te tako ujedinjena stupi u zajedničku Otadžbinu, našeg troimenog naroda Srba, Hrvata i Slovenaca; 3. da se izabere Izvršni Narodni Odbor od pet lica, koji će rukovoditi poslovima, dok se ujedinjenje Srbije i Crne Gore ne privede kraju, i 4. da se o ovoj skupštinskoj odluci izvijesti bivši Kralj Crne Gore Nikola Petrović, Vlada Kraljevine Srbije, prijateljske Sporazumne sile i sve neutralne zemlje“ (Odluka Velike Skupštine srpskog naroda u Crnoj Gori, 1918). Ovakve odluke Podgoričke skupštine dovele su do ukidanja države Crne Gore. Crnogorci su se odrekli svog suvereniteta i prešli su u sastav terito-

rije države Srbije. Mijat Šuković, navodi da postoje dva seta ocjena odluke ove Skupštine, koji se koriste u raspravama da bi se bliže odredila suština državnopravnog zajedništva Srbije i Crne Gore. Prvi set kaže da su odluke bile: „legalne i legitimne, ostvarenje vjekovnih težnji i volje crnogorskog naroda, progresivne, revolucionarne, kulturna vrijednost, istorijski vrijedni doprinos stvaranju jugoslovenske države; da je takvo njihovo ocjenjivanje potvrda patriotizma“ (Šuković, 2018). Drugi set koji on navodi govori o tome da su odluke bile: „nelegalne, nelegitimne, političko nasilje vlasti Srbije nad Crnom Gorom i crnogorskim narodom; suprotne stvarnim interesima i crnogorskog i srpskog naroda, uništitelji istorijskih crnogorskih tekovina i vrijednosti; suprotne istorijsko-kulturnoj kultivisanosti i civilizacijskim političkim vrijednostima; implicirale raskole i gotovo jednu deceniju brato-ubilaštvo u Crnoj Gori, sa refleksima sve do sada; doprinijeli nestabilnosti jugoslovenske države stvorene 1918.“ (Šuković, 2018).

B. STATUS CRNE GORE U KRALJEVINI JUGOSLAVIJI – BANOVINI

Crna Gora ušla je u sastav Kraljevine Srbije i faktički prestala da postoji kao samostalna jedinica. Stvaranju zajedničke države SHS prethodila su različita akta. Prvo je potpisana „Krfska deklaracija“, koja je postavila temelj za formiranje države, zatim je uslijedila i „Ženevska deklaracija“. Ove dvije deklaracije predstavljale su ustavnu osnovu za stvaranje buduće države SHS. Država Slovenaca, Hrvata i Srba proglašena je 25. novembra 1918, a samo mjesec dana kasnije (01. decembra 1918) regent Aleksandar Karađorđević proglasio je Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca. Kralj Aleksandar uveo je diktaturu, 6. januara 1929. godine i to je uticalo na sve aspekte

države. Kako je imao apsolutnu vlast, on je u tom periodu proglasio i *Zakon o nazivu i podjeli Kraljevine na banovine* (3. oktobra 1929. godine). Ovim zakonom država se podijelila na devet banovina: Dravska, Savska, Vrbaska, Primorska, Drinska, Dunavska, Zetska, Moravska, Vardarska (Radušić, Katz, Smiljanić, 2010: 43). U Zetskoj banovini „Cetinje je bilo sjedište banovine, a činili su je Andrijevića, Bar, Ulcinj, Berane, Bileća, Bijelo Polje, Budva, Kotor, Perast, Risan, Herceg Novi, Aytovac, Danilovgrad, Novi Pazar, Dubrovnik, Kolašin, Blato, Korčula, Kosovska Mitrovica, Podgorica, Prijepolje, Nevesinje, Nikšić, Nova Varoš, Peć, Pljevlja, Priboj, Sjenica, Stolac, Trebinje, Foča i Rijeka Crnojevića“ (Radušić, Katz, Smiljanić, 2010: 43).

Na novostvorenu državu negativne posljedice ostavila je Šestojanuarska diktatura kralja Aleksandra. Suspendovan je Vidovdanski ustav, gdje je država određena kao „ustavna, parlamentarna i nasljedna monarhija“ (Vidovdanski ustav, 1921) i kralj je prešao na apsolutizam. Njegova diktatura za posljedicu je imala promjenu imena države, proglašena je Kraljevina Jugoslavija, a njezino se unutrašnje ustrojstvo izmijenilo. U proklamaciji od 3. marta kralj Aleksanadar istakao je: „odlučio sam da sadašnji rad postavim na široku politiku neposredne narodne saradnje“ (Perović, 2015: 13). Donio je novi ustav koji je u literaturi poznat kao Oktroisani, a donesen je (3. marta) 1931. godine. Ovim ustavom kralj je pokušao da produži svoju apsolutističku vlast.

C. CRNA GORA KAO FEDERALNA JEDINICA U JUGOSLAVIJI

Crna Gora je u okviru DFJ imala državnost, koja je zasnovana na federativnom principu. Na početku Drugog svjetskog rata na teritoriji Crne Gore djelovali su u tajnosti

narodnooslobodilački odbori. „Crnogorski organi narodne vlasti su vremenom dobili i nacionalni karakter, izabran je NOO za Crnu Goru i Boku, koji je od jeseni 1943. prerašao u Zemaljsko antifašističko vijeće Narodnog oslobođenja (ZAVNO) za Crnu Goru i Boku“ (Javna ustanova Muzej II zasjedanja AVNOJ-a, n.d.). Zasjedanja AVNOJ-a bila su od suštinskog značaja za DFJ. Na Drugom zasjedanju AVNOJ-a, između ostalih, donesena je i sljedeća odluka: „Da bi se ostvario princip suverenosti naroda Jugoslavije, da bi Jugoslavija predstavljala istinsku domovinu svih svojih naroda i da nikada više ne bi postala domenom bilo koje hegemonističke klike, Jugoslavija se izgrađuje i izgradiće se na federativnom principu, koji će obezbijediti punu ravnopravnost Srba, Hrvata, Slovenaca, Makedonaca i Crnogoraca, odnosno naroda Srbije, Hrvatske, Slovenije, Makedonije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine“ (Odluka o izgradnji Jugoslavije na federativnom principu, 1943). Od 13. jula 1944. ZAVNO se mijenja u Crnogorsku antifašističku skupštinu narodnog oslobođenja (CASNO). CASNO je kasnije transformisan u Crnogorsku narodnu skupštinu, a oni su imenovali članove Narodne vlade Crne Gore (Javna ustanova Muzej II zasjedanja AVNOJ-a, n.d.). Kasnije, na izborima 1946. godine, donesena je odluka da se Crna Gora dobrovoljno priključuje Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji.

D. CRNA GORA KAO FEDERALNA JEDINICA U SR JUGOSLAVIJI

Istočnoevropski režimi našli su se u teškoj situaciji devedesetih godina. Nakon pada Berlinskog zida, politička situacija u Istočnoj i Jugoistočnoj Evropi počela je naglo da se mijenja. Baltičke zemlje pronašle su u tome priliku da riješe svoja nacionalna pitanja, krenule su da se odvajaju od SSSR-a i orga-

nizuju svoje jedinstvene nacionalne države. Došlo je do rasformiranja tada jakih i stabilnih država. Ovaj proces imao je ogroman uticaj i na zemlje Balkana, a u najvećoj mjeri i na SFRJ. Otpočeo je proces raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Tada se činilo da se dešava proces višestrukog otcjepljenja. Države koje su bile u sastavu SFRJ postupno su mijenjale svoje ustave, da bi u krajnjoj liniji stekle pravo na samostalno postojanje. Socijalistička Republika Hrvatska usvojila je 25. maja 1990. godine amandman (Odluka o proglašenju Ustavnog zakona za provođenje Amandmana LXIV do LXXIV, na Ustav Socijalističke Republike Hrvatske, 1990) kojim je iz svog naziva ukinula prefiks „socijalistički“, a sam odlomak koji se odnosi na ovo glasi: „Na dan stupanja na snagu ovoga zakona Sabor Socijalističke Republike Hrvatske, Predsjedništvo Socijalističke Republike Hrvatske, Izvršno vijeće Sabora te republički sekretarijati i republički komiteti, nastavlja-ju s radom kao Sabor Republike Hrvatske, Predsjedništvo Republike Hrvatske, Vlada Republike Hrvatske odnosno republička ministarstva“ (Ibid.). Ovim amandmanom stvoreni su pravni okviri da se krene u proces odvajanja. Ubrzo potom Republika Hrvatska proglasila je nezavisnost i stekla potrebno međunarodno priznanje. Slovenci su, takođe, shvatili da imaju šansu da se odvoje, i izvršili su izmjene ustava. Oni su to učinili prije SR Hrvatske, a amandmane su donijeli 27. septembra 1989. godine, kao prvi konstitutivni akt u borbi prema otcjepljenju. Organizovali su referendum 25. decembra 1990. godine, i uz manje poteškoće realizovali svoj krajnji cilj. Uskoro se SFRJ podijelila na više samostalnih država, a arbitražom Banditerove komisije utvrđeno je da se dogodila disolucija. Od šest država, koliko ih je bilo u sastavu SFRJ, četiri su napustile zajednicu, a dvije su odlučile da „nastave na temelju neprekinu-

tog subjektiviteta Jugoslavije“ (Ustav Savezne Republike Jugoslavije, 1992).

Stvorena je Savezna Republika Jugoslavija, 27. aprila 1992. godine, a prema *Ustavu* (iz 1992.) u svom sastavu ima Republiku Srbiju i Republiku Crnu Goru. Prema ovom ustavnom rješenju Savezna Republika Jugoslavija nastavlja svoj kontinuitet na temeljima nekadašnje SFRJ. U *Ustavu* se precizno navodi sljedeće: „Savezna Republika Jugoslavija je suverena savezna država zasnovana na ravnopravnosti građana i ravnopravnosti republika članica“ (Ustav Savezne Republike Jugoslavije, 1992). Za državnu granicu kaže se da je nepovrediva, a dalje se navodi „Granica između republika članica može se mijenjati samo njihovim sporazumom, u skladu sa ustavima republika članica“ (Ibid.). Iako je nakon disolucije SFRJ Crna Gora mogla sama da nastavi svoj put, ona to nije učinila, ostala je u federaciji sa Srbijom.

E. CRNA GORA KAO KONFEDERALNA ČLANICA DRŽAVNE ZAJEDNICE SA SRBIJOM

Tokom 2003. godine potpisana je *Ustavna povelja državne zajednice Srbije i Crne Gore*, kojom su definisali buduće odnose. Značajno je primijetiti da se do tada federativna država transformisala u konfederativnu. Ovim dokumentom definisane su pravne postavke nove države. Ono što je od ključnog značaja za temu ovog teksta jeste definisanje potrebnog uslova za Crnu Goru da bi kasnije mogla istupiti iz Državne zajednice Srbije i Crne Gore. Član 60. eksplicitno kaže:

„Po isteku perioda od tri godine, države članice imaju pravo da pokrenu postupak za promjenu državnog statusa, odnosno za istupanje iz državne zajednice Srbija i Crna Gora. Odluka o istupanju iz državne zajednice Srbija i Crna Gora donosi se nakon referendumu. Zakon o referendumu

donosi država članica, vodeći računa o međunarodno priznatim demokratskim standardima. U slučaju istupanja države Crne Gore iz državne zajednice Srbija i Crna Gora, međunarodni dokumenti koji se odnose na Saveznu Republiku Jugoslaviju, posebno Rezolucija 1244 Saveta bezbjednosti Ujedinjenih nacija, odnosili bi se i u cjelosti važili za državu Srbiju, kao sledbenika. Država članica koja iskoristi pravo istupanja ne nasleđuje pravo na međunarodno-pravni subjektivitet, a sva sporna pitanja posebno se regulišu između države-sledbenika i osamostaljene države. U slučaju da se obe države članice u referendumskom postupku izjasne za promjenu državnog statusa, odnosno nezavisnost, u postupku sukcesije regulišu se sva sporna pitanja, kao u slučaju bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije“ (Ustavna povelja državne zajednice Srbija i Crna Gora, 2003).

Upravo ovaj dokument kasnije je dao pravnu osnovu Crnoj Gori da izvrši secesiju. Ovom poveljom faktički se stvorila konfederalna država koja u svom sastavu ima dvije države, Srbiju i Crnu Goru.

F. CRNA GORA KAO SAMOSTALNA I NEZAVISNA DRŽAVA

Nakon perioda od tri godine, jedinice u sastavu *Državne zajednice* slobodno će moći da odluče o svom statusu. Uslov koji je postavljen, kako bi moglo doći do istupanja, jeste određen legitimitet od strane građana. Ovdje se predvidjelo da se održi referendum o otcjepljenju. Proglašen je *Zakon o referendumu o državno-pravnom statusu Republike Crne Gore*, a donesen je od strane Skupštine Republike Crne Gore na prvoj sjednici prvog redovnog zasjedanja 1. marta 2006. godine (Ukaz o proglašenju Zakona o referendumu o državno-pravnom statusu

Republike Crne Gore, 2006). U ovaj zakon unesen je i član koji kaže ukoliko se desi da se na ovom referendumu odbaci samostalnost sljedeći referendum održaće se po isteku od tri godine. Prema odrednicama ovog zakona uređeni su svi aspekti budućeg izjašnjavanja građana. „Ovim zakonom uređuje se raspisivanje i sprovođenje referenduma, kao oblika prethodnog izjašnjavanja građana, organi za sprovođenje referenduma, način neposrednog izjašnjavanja građana na referendumu i zaštita prava građana u sprovođenju referenduma“ (Ibid.). Referendum predstavlja jako važan način neposrednog izjašnjavanja građana. U slučaju Crne Gore građani su imali priliku da se izjasne o državno-pravnom statusu. Odlučivali su između dvije opcije: prve – da ostanu u sastavu Državne zajednice Srbije i Crne Gore; i druge – da Crna Gora nastavi svoje postojanje kao samostalna država.

Sam referendum u Crnoj Gori imao je dvije suprotstavljene struje. Jednu, independističku, koja je zagovarala odvajanje iz zajedničke države. Ovu struju, koja se zalagala za samostalnost, predvodio je Milo Đukanović, a u tom momentu obavljao je funkciju predsjednika Vlade Crne Gore. Demokratska partija socijalista napravila je koaliciju sa Socijaldemokratskom partijom, koja je djelovala u skladu sa težnjama crnogorskih separatističkih političkih elita. Ovaj blok drugačije se nazivao i „Blok za nezavisnu Crnu Goru“. Sa druge strane djelovala je koalicija koja je imala postavljene drugačije političke ciljeve, koja se zalagala za Državnu zajednicu Srbije i Crne Gore. U okviru ove unitarističke koalicije djelovale su Demokratska stranka Crne Gore i Narodna socijalistička stranka Crne Gore, a predvođena je bivšim predsjednikom CG Predragom Bulatovićem. Oni su bili okupljeni oko ideje za očuvanje Državne zajednice Srbije i Crne Gore, a zvali su se „Blok za očuvanje Državne zajednice Srbije i

Crne Gore". Sam referendum raspisan je za 21. maj 2006. godine, a sve je urađeno u skladu sa važećim zakonodavstvom. Skupština Crne Gore donijela je „Odluku o raspisivanju republičkog referenduma o državno-pravnom statusu Republike Crne Gore“ (Referendum u Crnoj Gori 2006. godine, 2006: 187). Referendumsko pitanje glasilo je: „Želite li da Republika Crna Gora bude nezavisna država sa punim međunarodno-pravnim subjektivitetom“ (Ibid.). Referendum se održao bez većih poteškoća, a tijesnom većinom odlučan je međunarodno-pravni status buduće države. Prema zvaničnom izvještaju o rezultatima glasanja (Izvještaj o rezultatima glasanja na referendumu o državno-pravnom statusu Republike Crne Gore, 2006) od ukupno 484.718 građana sa pravom glasa glasalo je 419.240 ili 86,5% od ukupnog broja upisanih glasača. Za nezavisnu državu Crnu Goru glasalo je 230.661 birač, gledano procentualno to znači da je 55,5% građana podržalo ideju nezavisnosti. Za Državnu zajednicu Srbije i Crne Gore birači su bili manje zainteresovani, ukupno 185.002 ih je glasalo za opciju „ne“, a procentualno bi to značilo 44,5%. Sami birači odredili su budućnost države, odlučili su se za nezavisnu Crnu Goru. Ubrzo potom proglašena je nezavisnost, tačnije 3. juna 2006. godine. Skupština Crne Gore donijela je Deklaraciju nezavisne Crne Gore (Deklaracija nezavisne Republike Crne Gore, 2006). Ovom deklaracijom definisane su osnovne postavke na kojima će da egzistira buduća samostalna država, te da će se svi segmenti unaprijediti donošenjem novog ustava. U ovoj deklaraciji Crnogorci se pozivaju na Berlinski kongres¹, na činjenicu da su prije mnogo vijekova bili nezavisni i međunarodno priznati, tada u obliku Knjaževine.

¹ Berlinskim kongresom (13. jul 1878.) Crna Gora je priznata kao suverena država.

4. DISKUSIJA

Samoopredjeljenje naroda je tema političkih, pravnih i filozofskih rasprava. Separatističke težnje postoje širom svijeta, a samo rijetki uspiju da svoje zahtjeve realizuju. U okviru međunarodnog prava postoje različite deklaracije koje se bave ovim problemom, ali opet određeni detalji ostaju nedovoljno definisani, a detaljnijom analizom deklaracija može se reći i protivrječni. U *Međunarodnom paktu o ljudskim pravima*, u prvom članu navodi se da: „Svi narodi imaju pravo na samoopredjeljenje. Na osnovu ovog prava oni slobodno određuju svoj politički položaj i slobodno postižu svoj privredni, društveni i kulturni razvoj“ (Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, 1966). Dalje se u istom članu kaže se sljedeće: „Države članice ovog Pakta, uključujući tu i one koje su odgovorne za upravljanje nesamoupravnim teritorijama i teritorijama pod starateljstvom, dužne su da olakšaju ostvarenje prava naroda na samoopredjeljenje i da poštuju ovo pravo shodno odredbama Povelje Ujedinjenih naroda“ (Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, 1966). Ovakve i slične članove sadrži i *Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima*. Ovdje je evidentno da postoje težnje i potreba da se definiše i omogući samoopredjeljenje naroda koji to želi. Ali je ovdje značajno napomenuti da se član 1 ovih deklaracija odnosi imperativno na pravo naroda. Prema tome, odgovor na pitanje „Ko“ je subjekt secesije, bio bi da je to zapravo narod. Time se secesija poistovjećuje s pravom naroda, a ne federalnih jedinica ili drugih *političkih* entiteta (Savanović, 2019: 152–4). Prema ovoj logici, krucijalni argument u slučaju Crne Gore ne bi bila njena istorijska državnost, pa ni činjenica da je Crna Gora bila federalna jedinica u konfederaciji SCG, već to što su Crnogorci

zaseban narod.

Što se tiče „Kada“-pitanja, paktovi ne daju dalje instrukcije za postupanje. Naime, narod je taj koji je u fokusu, ali postavlja se pitanje, ukoliko narod izrazi jasnu težnju za samoodređenjem, kako da ga to dovede do konačnog cilja, a tu se dominantno misli na samostalnu državu. Ukoliko se i desi neki od demokratskih mehanizama izjašnjavanja volje putem referenduma ili plebiscita, to neće biti dovoljno da se proglasi samostalna država. U nekim slučajevim centralna država protivi se da se dio njezine teritorije, na koji legitimno polaže pravo, otcijepi. Ovdje možemo navesti primjer Španije, gdje Katalonci bezuspješno pokušavaju već niz godina da se osamostale (Krnetić, 2017), te noviji slučaj Veneto regije u Italiji (Savano-
vić, 2018). Slučaj Crne Gore ima svoje specifičnosti upravo zbog pravne osnove koja je bila ugrađena u *Ustavnu povelju*. Problem samoodređenja i otcjepljenja prepoznat je u teoriji međunarodnog prava, ali ne postoji jedan opšti šablon koji je primjenljiv na sve slučajeve. *Deklaracija o davanju nezavisnosti kolonijalnim narodima i državama* iz 1960. godine ide korak dalje. Pored zagarantovanih ekonomskih, društvenih i kulturnih prava narodi imaju pravo i na svoje političko određenje, samoopredjeljenje. Ovaj dokument samoopredjeljenje u deklarativnom smislu izjednačava sa temeljnim ljudskim pravima. Dalje se kaže da protiv tih naroda ne smije biti preduzeta oružana akcija ili neka vrsta represivnih mjera, nalaže se i poštovanje teritorijalne cjelovitosti dijela koji ti narodi naseljavaju. Karl Fridrih za ovu problematiku kaže „sloboda samoopredjeljenja naroda koju predviđaju paktovi o pravima čovjeka je moderna verzija ove antičke slobode klasične Grčke; to je sloboda svakog čovjeka da živi pod vlašću-vladom koja pripada istoj nacionalnoj grupi kao i on, kao i da participira u

njoj“ (Friedrich, 1974: 106).

Pitanje teritorije jedan je od ključnih problema u pitanju secesije, a kojem je potrebno pristupiti sa posebnom pažnjom, jer često predstavlja glavni izvor nesporazuma u tzv. „Kada“-pitanju secesije. Deklarativno u međunarodnom pravu postoji volja da se omogući otcjepljenje, ali tu se nameće veliki problem „vlasništva“ nad državnom teritorijom. „Osnovno načelo od koga se pošlo u izgradnji međunarodnog poretka, i koje je i danas univerzalno priznato, je da države imaju punu slobodu da regulišu odnose unutar svojih fizičkih granica“ (Kreća, Avramov, 2008: 103). Pojedini važni međunarodni dokumenti tretiraju ovu tematiku. Tu bismo naveli *Deklaraciju o načelima međunarodnog prava o prijateljskim odnosima i saradnji država* iz 1970. godine i dijelove koji kažu: „Ništa u prethodnim paragrafima neće biti tumačeno kao da ovlašćuje ili podstiče bilo kakvu akciju koja bi imala za cilj da razori ili ugrozi potpuno ili djelimično teritorijalni integritet i političku nezavisnost bilo koje suverene i nezavisne države. „Pravo na samoopredjeljenje naroda ostvarivano je sa stanovišta međunarodnog prava samo onda kada ono nije u neskladu sa principom teritorijalnog integriteta države“ (Veljković, Ambrož, 2010: 16). Još jedan dokument koji kategorično štiti pravo teritorijalnog suvereniteta jeste Helsinški završni akt, završni akt konferencije o evropskoj sigurnosti i saradnji. U ovom dokumentu se navodi: „Države učesnice će se između sebe i u međunarodnim odnosima uopšte, suzdržati od prijetnje ili primjene sile protiv teritorijalne cjelovitosti ili političke nezavisnosti bilo koje države, ili od nekog dugog postupka koji je suprotan ciljevima Ujedinjenih naroda i ovoj Deklaraciji“ (Helsinški završni akt, 1975). Iz prethodno navedenih dokumenata evidentno je da se fenomen secesionizma nastoji dovesti u

pravne okvire, ali problem koji se ovdje javlja jeste činjenica da je svaki slučaj u praksi drugačiji. Odnosno, svaki praktični pokušaj ima svoje karakteristike, na svaki slučaj utiče mnogo više faktora koji prevazilaze okvire preporuka međunarodnog prava. U slučaju Crne Gore same pravne postavke na vrijeme su urađene, i upravo to je na kraju za rezultat dalo samostalnost. Slučajevi secesije ili sami pokušaji širom svijeta u većini slučajeva imali su velike poteškoće. Najčešći i ključni problem jeste odbijanje takvog zahtjeva od strane centralne države, jer one nastoje da očuvaju svoj teritorijalni suverenitet (Krnetić, 2017, Savanović, 2019).

Srbija koja je bila federalna jedinica uz Crnu Goru u SRJ (formirana u aprilu 1992. godine) pristala je da se dotadašnja federalna država transformiše u Državnu zajednicu Srbija i Crna Gora. Ova nova državna zajednica predstavljala je konfederaciju Republike Srbije i Republike Crne Gore i „zasnovana je na ravnopravnosti dvije države članice, države Srbije i države Crne Gore” (Ustavna povelja Državne zajednice Srbija i Crna Gora, 2003). Posebno bitan element Povelje jeste da svaka od Republika ima pravo na referendum o svom statusu nakon tri godine, što je Crna Gora učinila 2006. godine. Referendum je imao međunarodnu posmatračku komisiju, a građani Crne Gore većinski su se izjasnili za nezavisnost i izlazak iz konfederacije, uz saglasnost međunarodne zajednice u oličenju Evropske unije. Iz navedenog se može smatrati da je Crna Gora stekla/povratila državnu nezavisnost na osnovu multilateralne saglasnosti. Ovaj pojam u kontekstu secesije znači da državni entitet koji se izdvaja iz postojeće države ili državne zajednice treba dobiti saglasnost drugih članica državne zajednice, kao i saglasnost drugih država u svijetu.

Nakon proglašenja samostalnosti i među-

narodnog priznanja Crna Gora otpočela je pregovore sa NATO paktom i Evropskom unijom. Države članice Alijanse su 29. novembra 2006. godine (U susret integracijama, 2011: 11) uputile poziv Crnoj Gori da pristupi Partnerstvu za mir. Poslije samita u Bukureštu Crnogorci su zvanično pozvani da se otpočne proces Intenziviranog dijaloga (ID) sa Savezom. Zatim, poziv za implementaciju Akcionog plana za članstvo uručen je na sastanku ministara spoljnih poslova koji se održao 2009. godine. Poziv za članstvo stigao je u decembru 2015. godine. Skupština Crne Gore izglasala je Prijedlog zakona o potvrđivanju Sjevernoatlantskog ugovora 2017. godine. Na specijalnoj sjednici Skupštine Crne Gore za pristup Alijansi glasalo je 46 poslanika, od ukupno 81. (Crna Gora izglasala ulazak u NATO; Na Cetinju protest, 2017). Povodom samog pristupanja, a prije samog poziva za pristupanje Crne Gore, Milo Đukanović rekao je da će se u njihovom slučaju odluka donijeti u Skupštini (Radojević, 2015). Inače, za donošenje ove odluke o pristupanju Savezu neke države održale su i referendum, pored odluke Skupštine. U slučaju Crnogoraca to se nije desilo. Vodeće političke elite smatrale su da je dovoljno da se postigne većina u skupštini, bez obzira na stav opozicije da bi ovako bitna odluka trebalo da dobije legitimitet i od strane naroda. Napravili su skupštinsko zasjedanje, i donijeli su istorijsku odluku. Crna Gora je napravila veliki napredak i u evropskim integracijama. Nakon proglašenja crnogorske samostalnosti države-članice EU postupno su davale priznanja novoj državi. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske unije i Crne Gore potpisan je 15. oktobra 2007. godine, a stupio je na snagu 1. maja 2010. nakon ratifikacije od strane zemalja-članica EU (U susret integracijama, 2011: 12). Crna Gora je postala kandidat za članstvo u Evropskoj uniji 2010.

godine, a 2012. godine potvrđeno je da će se pristupiti i otvaranju pregovora i poglavlja u procesu pristupanja (Đurović, 2016: 73).

5. ZAKLJUČAK

U istorijskom procesu sticanja, gubljenja i obnove državnosti Crne Gore određeni istorijski akti i događaji naučno su verifikovani i opšteprihvaćeni, ali treba imati u vidu i akte i događaje bitne za državnost Crne Gore o kojima nema naučne ni političke saglasnosti. Među najspornijim aktima i događajima jeste Podgorička skupština i njene odluke o tome da se ukine državnost Crne Gore i da se Crna Gora ujedini sa Srbijom u jednu državu. Akti Podgoričke skupštine sporni su u aspektima legitimiteta i legaliteta. Teško je sa ove istorijske distance utvrditi da li je postojala većinska volja stanovnika Crne Gore da se ujedine sa Srbijom. Pitanje legaliteta još je spornije jer odluke o ujedinjenju nisu donijele institucije države Crne Gore na osnovu važećeg ustava iz 1905. godine. Podgorička skupština organizovana je kao nova ustavotvorna narodna skupština, ali je problem što izbore za skupštinu nisu sproveli legalni ustavni organi Crne Gore, nego novonastali privremeni organi koji su formirani od strane vojske i Vlade Srbije. Iako se Srbija u Crnoj Gori doživljavala kao „bratska“ zemlja ona nije imala ustavno-pravni legalitet da na teritoriji druge države organizuje izbore i formira ustavotvornu skupštinu izvan odredbi važećeg ustava Crne Gore. Istorijski događaji ukazuju na to da su odluke Podgoričke skupštine imale negativne posljedice jer su podijelile narod Crne Gore (jedni za ujedinjenje sa Srbijom drugi protiv, a za samostalnu državu Crnu Goru) i ove podjele, nažalost, traju i danas. Ostali akti i događaji (stvaranje SRJ, Državne zajednice Srbije i Crne Gore i referendum o osamostaljivanju Crne Gore)

bili su u skladu sa konstitutivnim aktima: ustavom SRJ i Poveljom o državnoj zajednici.

Analizirajući redoslijed istorijskih događaja i akata može se zaključiti da je Crna Gora obnovila svoju državnu samostalnost na legalan i legitiman način. Čak se može reći da termin secesija Crne Gore nema uporište u istorijskim aktima i događajima, jer se zapravo radi o obnovi državnosti koja je ranije postojala, a ne o secesionizmu kao ugrožavanju integriteta države. Crna Gora je tako „jak slučaj“ pro secesije jer su svi relevantni faktori za priznavanje secesije bili ispunjeni (Buchanan 1991, Lehnig, 1998): (I) postojala je istorijska geneza samostalnosti; (II) bili su jasno specifikovani relevantni dokumenti koji regulišu i definišu to pravo – u ovom slučaju Ustavna povelja Državne zajednice; (III) jasno je utvrđena narodna podrška verifikovana na referendumu s klauzulom većom od proste većine (55%). Pored toga, nisu postojali (ili nisu postojali u značajnoj mjeri) neki tehnički problemi koji često predstavljaju kamen spoticanja u secesionističkim pokretima, kakav je na primjer postojanje nekog otvorenog teritorijalnog problema, ili različite interpretacije istorijskog nasljeđa. Unatoč kontroverzama vezanim za interpretiranje Podgoričke skupštine, Srbija nije osporavala istorijsko utemeljenje crnogorske državnosti.

Istorijska pozadina državnosti Crne Gore specifična je jer se ona u jednom momentu odrekla svog suvereniteta i ušla u sastav Srbije. Odluke Podgoričke skupštine izazvale su žestoke podjele u društvenom i političkom životu Crne Gore. Javno mnjenje podijelilo se u dvije grupe: jedni su podržavali ideju ujedinjenja sa Srbijom, a drugi su smatrali da su mnogo izgubili ovim činom. Činjenica je da je formalna saglasnost postojala, formiran je Centralni izvršni odbor koji je donio odluku o raspisivanju izbora za opštecrnogorku narodnu skupštinu, gdje bi se odlu-

čivalo o ovom pitanju. Glavni argument za formiranje novog saziva bila je činjenica da su dvije petine poslanika iz starog saziva u izbjeglištvu u inostranstvu. Dilema je da li je ovaj novi saziv, koji je po svemu sudeći neustavan, imao legitimitet da donese odluku koja je promijenila državnopravni status Crne Gore. Za proglašenje samostalnosti Crne Gore 2006. godine postojao je pravni okvir, *Ustavna povelja Državne zajednice Srbije i Crne Gore*, koja je donesena 2003. godine. Definisala je da će se kroz period od tri godine moći odlučivati o tome da li će se ostati u okvirima postojeće zajednice ili će jedna od strana istupiti. Kada ova dva prethodno navedena slučaja sagledamo kroz prizmu legaliteta i legitimnosti, vidimo zašto postoji problematičnost u odlukama Podgoričke skupštine, a šta čini neproblematičnim odvajanje od Srbije. Neposredno prije donošenja odluka Skupštine održani su izbori pod „kontrolom“ i uz tehničku podršku iz Srbije. Novi skupštinski saziv donio je odluke koje su promijenile državni status, a gledano sa aspekta legaliteta, nije postojalo pravno uporište za njih. Ovako postavljen slučaj govori nam da je legalitet sporan. Drugi slučaj, odvajanje 2006. godine, imao je legalitet. Ustavna povelja Državne zajednice Srbije i Crne Gore nesumnjivo je ispunila pravni uslov za odvajanje. Prema tome, Crna Gora je imala i izuzetno jak moralni osnov za nezavisnost, jer njeno ujedinjenje sa Srbijom ostaje kontroverzno i Podgorička skupština ima i dalje upitan legitimitet, dok je odvajanje od državne zajednice sa Srbijom neuporedivo manje kontroverzno, ako je kontroverzno uopšte.

Iako formalno-pravno nije bilo spora oko nezavisnosti Crne Gore, ipak je ostalo u određenoj mjeri sporno pitanje legitimiteta, jer je referendumsko izjašnjavanje pokazalo da je za odvajanje od Srbije bila tijesna većina od

55%. Ovo je uticalo na podjelu javnog mnjenja u Crnoj Gori jer je veliki dio građana bio za ostanak u državnoj zajednici sa Srbijom. U prvom slučaju imamo sporan legalitet, a u drugom slučaju sporno je pitanje legitimiteta jer se dovodi u pitanje to da li je ispoštovana volja većine građana za otcjepljenjem. Posljedica ova dva slučaja jeste podjela društva u Crnoj Gori koja je aktuelna i danas i ima veliki uticaj na cjelokupni razvoj crnogorskog društva. To nam pokazuje da secesionizam, čak i u svom idealnom scenariju (a slučaj Crne Gore možemo smatrati model-slučajem uspješne i korektne secesije), kada nema spora oko dva ključna („ko“ i „kada“) pitanja, ipak proizvodi dugoročne društvene i političke podjele. Čak i kada je secesionizam proveden formalno-pravno perfektno i politički mirno, društveni problemi generisani secesionizmom mogu biti znatni i značajno uticati na podjelu društva.

REFERENCE:

- Bear, J. (2000). Who, Why and How: Assessing the legitimacy of Secession. *Swiss political science review*, 6(3):45–69,
- Buchanan, A. (1991). *Secession – The Morality of Political Divorce from Fort Sumter to Lithuania and Quebec*, San Francisco:Westview Press,
- Deklaracija nezavisne Republike Crne Gore* (2006, 3. jun). URL: http://www.montenegrina.net/pages/pages1/politika/deklaracija_nezavisne_cg.htm. Posjećeno 04. 06. 2018.,
- Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples* (1960, 14. decembar). URL: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/Independence.aspx>. Posjećeno 23.05.2018.,

Đurović, G. (2016). *Evropska unija i Crna Gora*. Podgorica: EU Info centar,

Friedrich, C.J. (1974). *Limited Government: A Comparasion*. New York: Englewood Cliffs,

Helsinški završni akt (1975,01.avgust) URL: http://www.crnakutija.babe.hr/attach/_h/helsinski_završni_akt.pdf. Posjećeno 23. 05. 2018.,

Izveštaj o rezultatima glasanja na referendumu o državno-pravnom statusu Republike Crne Gore (2006, 31. maj). URL: http://www.montenegrina.net/pages/pages1/politika/konacni_rezultati_referenduma.htm. Posjećeno 04. 06. 2018.,

Javna ustanova Muzej II zasjedanja AVNOJ-a. (n.d.). *Crna Gora 1943*. URL: <http://www.muzejavnoj.ba/virtuelna-tura/sala/crna-gora-2/>. Posjećeno 30. 06. 2018.,

Kreća, M., Avramov S. (2008). *Međunarodno javno pravo*. Beograd: Pravni fakultet,

Krnetić, H. (2017). *Teorija secesije – studija slučaja: Katalonija i Škotska*. URL: <https://fedora.unibl.org/fedora/get/o:168/bdef:Content/get>. Posjećeno 23.05.2018.,

Lehning, P. B. (1998). *Theories of Secession*. New York: Routledge,

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima. (1966, 16.decembar). URL: <http://www.mhrr.gov.ba/PDF/Medunarodni-Pakt%20B.pdf>. Posjećeno 22. 05. 2018.,

Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. (1966, 16.decembar). URL: <http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/05bosniak/BIntCovE->

[cSocCulRights.pdf](#). Posjećeno 22.05.2018.,

Mowat, R.B. (1915). *Select Treaties and Documents to Illustrate the Development of the Modern European States-System*. Oxford: Oxford University Press,

Odluka velike narodne skupštine srpskog naroda u Crnoj Gori. (1918, 13. novembar). URL: <http://www.njegos.org/past/act.jpg>. Posjećeno 22.05.2018.,

Odluka o izgradnji Jugoslavije na federativnom principu. (1943, 29–30. novembar). URL: http://www.znaci.net/00001/138_60.pdf. Posjećeno 30. 06. 2018.,

Odluka o proglašenju Ustavnog zakona za provođenje Amandmana LXIV. do LXXIV. na Ustav Socijalističke Republike Hrvatske. (1990, 28. jul). URL: . Posjećeno 23. 05. 2018.,

Perović, L. (2015). *Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca (1918–1929) / Kraljevina Jugoslavija (1929–1941): nastanak, trajanje i kraj*. URL: <http://yuhistorija.com/serbian/doc/LP%20-%20Kraljevina%20SHS%20-%20Jugoslavi-ja.pdf>. Posjećeno 23.05.2018.,

Radio – televizija Republike Srpske. (2017). *Crna Gora izglasala ulazak u NATO; Na Cetinju protest*. URL: <https://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=251276>. Posjećeno 29. 05. 2019.,

Radojević, V. (2015). *Đukanović: Referenduma o NATO nema, odluka u skupštini*. URL: <http://www.novosti.rs/vesti/planeta.300.html:581430-Djukanovic-Referenduma-o-NATO-nema-odluka-u-skupštini>. Posjećeno 29.05.2019.,

Radušić E., Katz V., Smiljanić A., i dr. (2010). *Političko predstavljanje Bosne i Hercegovine*

u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca /Kraljevini Jugoslaviji (1918.–1941.) *Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine* (str. 38-48). Sarajevo: PSBiH,

Vujović, Z. (2006). Pitanje nezavisnosti i etničkog identiteta u Crnoj Gori Keiichi, K. (ur.), *Referendum u Crnoj Gori 2006* (str. 33-49). Podgorica: Centar za monitoring CE,

Savanović A. (2019). *Teorija republike*. Banja Luka: Fakultet političkih nauka.

Savanović, A. (2018.) »Venexit« - Venice secession movement; *Politeia*, 8(15): 32–49.

Šuković, M. (n.d.) *Podgorička skupština, Crnogorski narod i njegova kultura još trpe posljedice Podgoričke skupštine*; URL: http://www.montenegrina.net/pages/pages1/istorija/cg_izmedju_1_i_2_svj_rata/podgoricka_skupstina.htm. Posjećeno 06. 06. 2018.,

Ustav Knjaževine Crne Gore .(1905,19. decembar). URL: <http://www.montenegrina.net/pages/pages1/istorija/dokumenti/Ustav%20Crne%20Gore%20iz%201905.pdf>. Posjećeno 04. 05. 2019.,

Ustav Savezne Republike Jugoslavije. (1992, 27. april). URL: <http://mojustav.rs/wp-content/uploads/2013/04/SRB-FRY-Constitution-1992-SRB.pdf>. Posjećeno 23. 05. 2018.,

Ustavna povelja Državne zajednice Srbija i Crna Gora. (2003, 04. februar). URL: http://mojustav.rs/wp-content/uploads/2013/04/ustavna_povelja_scg.pdf. Posjećeno 23.05.2018.,

Ukaz o proglašenju Zakona o referendumu o državno-pravnom statusu Republike Crne Gore. (2006, 02. mart). URL: [https://senat.](https://senat.me/wp-content/uploads/Zakon-o-referendumu-o-dr%c5%beavno-pravnom-statusu-Crne-Gore.pdf)

[me/wp-content/uploads/Zakon-o-referendumu-o-dr%c5%beavno-pravnom-statusu-Crne-Gore.pdf](https://senat.me/wp-content/uploads/Zakon-o-referendumu-o-dr%c5%beavno-pravnom-statusu-Crne-Gore.pdf). Posjećeno 30.06.2018.,

U susret integracijama. (2011). Brošura škole Evroatlantskih integracija. Herceg Novi: Biro kont,

Ustav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. (1921, 28. jun). URL: file:///C:/Users/h.krnetic/Downloads/aj_10_02_02_txt_ustav1921.pdf. Posjećeno 30. 06. 2018.,

Veljković, B., Ambrož M. (2010). Pravo na samoopredjeljenje i otcjepljenje. *Svarog*, 1(1): 11-26.

BASIC ASPECTS OF SECESSION IN THE CASE OF MONTENEGRO

Keywords:

Montenegro; secession; self-determination; state; constitution; legality; legitimacy.

Author:

Helena Krnetić, MA is a PhD student at the Faculty of Political Sciences of the University of Banja Luka.

Correspondence:

helena.krnetic@yahoo.com

Field:

Political Theory

DOI:

10.5937/politeia0-21934

Paper received on:

24.05.2019.

Paper accepted for publishing on:

21.06.2019.

Summary:

In this analysis, we will try to look at the relevant aspects of the case of Montenegro's independence, its historical assumptions, relevant political factors, with particular emphasis on the analysis of the year in which the referendum was held. The secession of Montenegro represented the final act of its accomplished status within the Yugoslav state. The contradiction of Montenegro's unification to Serbia in 1918 following the decisions of the Podgorica Assembly resulted in the emergence of a secessionist movement in Montenegro. The people of Montenegro expressed their right to self-determination in different ways, because one part wanted unification with Serbia, the other part advocating for the establishment of Montenegro as an independent state. The secessionist movement is an expression of the negative self-determination of a part of Montenegrin citizens towards the state unity with Serbia. The aim of this paper is to identify the basic elements that influenced the secession of Montenegro, especially in terms of its legitimacy and legality. The case of Montenegro's secession, as a subject of analysis, is a specific one because Montenegro used to be an independent state, with recognised international subjectivity. The political and scientific dilemma lies in the fact that this problem can be viewed through several paradigms. One starting point might be that Montenegro united as a state with the state of Serbia; the second might be that the people of Montenegro opted, expressing their free will, to live in Serbia as their common state of choice; and the third might be that the state of Serbia annexed the state of Montenegro, without respecting its constitutional and legal order.